

Onderwijs in Velp

De geschiedenis van het onderwijs in Velp laat zich het beste beschrijven aan de hand van de drie dominante “zuilen” in de samenleving. De vroegste school was zoals gebruikelijk verbonden aan de toenmalige Gereformeerde staatskerk. De kinderen gingen naar school in de kosterij bij de Oude Jan, waar de koster/schoolmeester/voorzanger/aanzegger van de kerk ook woonde.

Pas in de tweede helft van de 19^e eeuw kreeg Velp een eigen ‘openbare’ school – in onze taal een basisschool, maar toen bestemd voor leerlingen van 6-12 jaar. Daarna volgde de ontwikkeling van de bijzondere (protestants)christelijke scholen en na 1917 ook het rooms-katholieke onderwijs.

In dit document wordt ook aandacht besteed aan de ontwikkeling van onderwijs voor kleuters, voorgezet onderwijs en aan de vele kostscholen in Velp.

1. Openbaar Onderwijs

School I, ca 1910-1920, hoofd J.H. Bon, Gelders Archief 1540-2612.

School I

In 1884 werd de eerste openbare school in Velp gebouwd als [School I Noorder Parallelweg](#). Deze school kreeg een apart gedeelte voor jongens en meisjes. Het gebouw stond op de plek van de huidige brandweerkazerne.

Rond 1924 is deze school vervangen door een grote school met 13 lokalen: [School I Vondellaan](#). De architect was J.H.W. Leliman, hij koos voor de ‘UM 1800’-stijl.

Na de Tweede Wereldoorlog werd School I de professor Casimirschool. Tot 1953 combineerde men hier een lagere school met een ULO. Nu is het de openbare basisschool OBS Daalhuizen.

School II

De school die “bij de kerk” ontstaan was, deed dienst tot 1861. Toen werd er een nieuwe school gebouwd in de Schoolstraat. Vanaf 1872 waren er een paar extra lokalen voor het MULO-onderwijs. In 1907 werd naar ontwerp van de gemeente-architect W. Honig op die plaats het huidige, nog bestaande, schoolgebouw gebouwd. Dit werd [School II](#).

De architect koos voor een symmetrische opzet die een goed voorbeeld vormt van de karakteristieke Overgangsarchitectuur uit de jaren 1900-1910. Deze school werd in gebruik genomen als openbare basisschool voor ‘armeluiskinderen’, maar nu onder de naam Dr. Van Voorthuysenschool – als school voor lager- en bijzonder lager onderwijs (BLO). Sinds 1981 doet het gebouw geen dienst meer als school, maar vinden diverse verenigingen en stichtingen hier onderdak. Het is een rijksmonument.

Voormalige school II

De Prof. Dr. J.H. Gunningschool aan de Dulkeshofstraat in Velp zuid werd rond 1957 gebouwd als opvang voor de naoorlogse babyboom generatie. De kinderen die eerst de Van Voorthuysenschool bezochten gingen toen naar deze school.

School III

Op 26 april 1888 werd in de vergadering van de Raad der Gemeente Rheden besloten een derde openbare lagere school in Velp te bouwen voor uitsluitend

betalende leerlingen: [School III](#). De bestaande school II zou bestemd blijven voor niet betalende leerlingen. Er werd besloten een terrein te kopen benoorden de paardentramstallen. Bij de school behoorde ook een woning voor het schoolhoofd. De architect was de gemeente-architect G. Bijlsma.

Men begon op 1 april 1889 met 3 lokalen en 109 leerlingen. Op den duur steeg het aantal leerlingen tot 300 en moesten regelmatig klaslokalen worden bijgebouwd. De 'Tramstalsche school', zoals het publiek de school noemde, mocht zich al snel in een goede naam verheugen.

Na 1920 liep echter het aantal leerlingen terug. Eerst door het bouwen van de nieuwe school I aan de Vondellaan, die nog alleen als MULO bedoeld was. Enige jaren later verliet echter een derde van de leerlingen de school, mede vanwege de stichting van de katholieke scholen. Moeizame jaren volgden. Maar in 1939 werd toch nog het 50-jarig jubileum van school III gevierd. Het gebouw heeft na de Tweede Wereldoorlog dienstgedaan als handelsavondschool en als 'noodschool'.

School III Tramstraat

2. Christelijk Onderwijs

Onder Christelijk Onderwijs werd protestants-christelijk onderwijs verstaan, ook wel christelijk-nationaal genoemd. In 1860 startte men 'De Vereniging voor Christelijk-nationaal Schoolonderwijs' als protest tegen de Schoolwet van 1857 waarin stond dat het onderwijs op openbare scholen toegankelijk moest zijn voor kinderen van

elke godsdienstige gezindheid. Dat hield in dat het onderwijs *neutraal* diende te zijn en dat zinde veel ouders niet.

Eerste christelijke school

Met ondersteuning van enige notabelen werd in 1870 een terrein tussen de Parallelweg en de Kerkallee aangekocht. Al in 1871 opende men hier de eerste christelijke school met één grote ruimte waarin ca. 140 kinderen les kregen. Er wordt bij de school ook een eerste MULO-klas gevormd. Een tweede christelijke school komt in een in 1904 gebouwde openbare school, school IV aan de Verlengde Kerkallee. Deze wordt vanaf 1924 [Julianaschool](#) genoemd. Hierna komen meer scholen, zoals in 1924 de Oranjeschool, aan de Oranjestraat.

Personeel Christelijke school 1920-1930, Gelders Archief 1540-2640

School Kerkallee ca 1905.

Fröbelschool

In de 'oude school' op de Kerkallee start men in 1924 in leeggekomen lokalen een fröbelschool. Die school krijgt de naam Nassauschool. In 1927 komt er een nieuw gebouw voor deze [Nassauschool](#) (architecten Heineman en Rothuizen) op de Oranjestraat. De 'oude' Julianaschool wordt afgebroken en op het vrijgekomen terrein aan de Kerkallee verrijst in 1929 een nieuwe Julianaschool met een fröbelschool van dezelfde architecten.

Kleuterschool 1984

Arnhorst

Ook wordt er in 1923 een nieuwe ULO (vóór 1920 heette dit schooltype MULO) geregeld op de hoek Oranjestraat/Fabiusstraat. Vanaf 1968 staat deze school bekend onder de naam Oranjeschool voor Chr. Mavo. Het bestuur vond rond 1950 dat er een nieuwe lagere school in Velp noord moest komen. Daarvoor wordt villa Arnhorst aangekocht en verbouwd tot een moderne school (1956). De naam veranderde in Dillenburgschool. Alle Christelijke scholen in Velp kregen namen die gerelateerd waren aan het Oranjehuis. In 1967 heft men de Julianaschool op vanwege een te gering aantal leerlingen. Het gebouw wordt afgebroken. De overgebleven leerlingen stromen door naar de Nassauschool en de nieuw opgerichte Prins Bernhardschool in Velp zuid, gebouwd op het door de gemeente aangekochte terrein 'Wijlhuizen'. Deze tendens tot samengaan zet zich voort. Later (1993) fuseert de Dillenburgschool met de Nassauschool in de Oranjestraat; als locatie wordt voor de Dillenburgschool gekozen. Daarbij wordt de naam De Arnhorst weer in ere hersteld.

Bron: 100 jaar Christelijk onderwijs te Velp (G) 1871-1971.

3. Rooms-Katholiek Onderwijs

Vanaf het moment dat de Wet op het Lager Onderwijs van 1917 in werking trad, konden bijzondere scholen net als de openbare scholen aanspraak maken op overheidssubsidie. Het hielp de tot dan toe achtergestelde rooms-katholieke burgers om hun rechten op te eisen. Het gebied rondom de Emmastraat werd ontwikkeld ten

behoefte van hun eigen onderwijs. Als eerste school in Velp werd in 1925 begonnen met de (toen nog gemengde) [Sint Fredericusschool](#).

Gescheiden onderwijs

In 1932 kocht het Katholieke Kerk- en Schoolbestuur het terrein tussen Hoofdstraat en Nieuwstraat en liet daar de [Bisschop Staalschool](#) bouwen, ontworpen door de Velpse architect R. Th. van Remmen. Vanaf dat jaar was er sprake van gescheiden onderwijs voor jongens en meisjes. De St. Fredericusschool (genoemd naar pastoor Fredericus Koene, die weer was genoemd naar de heilige Fredericus) werd bestemd voor meisjes en de Bisschop Staalschool (naar een in Velp geboren bisschop uit de 19e eeuw) voor jongens.

Bisschop Staalschool

Gemengd onderwijs

Door afname van leerlingen gingen de Bisschop Staalschool en St. Fredericusschool in 1971 samen verder als Fredericusschool. Vanaf die tijd werd weer gemengd jongens- en meisjesonderwijs toegepast. Het vrijgekomen schoolgebouw werd jarenlang voor diverse sociaal-culturele doeleinden gebruikt. In 2006 werden in het monumentale gebouw woon-appartementen gevestigd.

Voortgezet Katholiek Onderwijs

In 1959 ging in het gebouw van de voormalige openbare school Tramstraat de ULO met 44 leerlingen van start. Later werd dat de R.K. ULO-school Titus Brandsma, inmiddels Arentheem College genoemd, met de onderwijsvormen mavo, havo en de z.g. Wereldklas (een extra jaar tussen de basisschool en de brugklas).

Voorheen was er Voortgezet Lager Onderwijs via klas 7 en 8 klas op de Fredericusschool. Hier gingen alleen meisjes naar toe. Vanaf 1900 was er al een huishoudschool, een z.g. VGLO, later tot 1951 de Maria Gorettischool.

4. Onderwijs voor kleuters

In de tweede helft van de negentiende eeuw kwamen lokale initiatieven tot stand die tot de oprichting van de eerste z.g. 'Fröbelscholen' leidden.

In 1851 begonnen enkele welgestelde dames, onder wie Marie van Spaen, een kleuterschool aan de IJsselstraat. Deze heeft tot 1870 bestaan.

Met 100 gulden subsidie van de gemeente begon een damescomité o.l.v. mevrouw De Roo van Westmaes-Castendijk in 1875 een Algemene Bewaarschool in de Annastraat.

Bewaarschool Annastraat 1918.

Een rooms-katholieke kleuterschool kwam tot stand op de hoek van de Vianenstraat en de Brugweg. Het katholieke kleuteronderwijs werd in 1925 en 1926 verder uitgebreid met een school in de Pastoor Koenestraat en met de inwijding van de Gerardus Majella kleuterschool. Op de Korte Wal vestigde men in 1966 de r.k. Wigwam-kleuterschool.

Prinses Marijkeschool voor kleuters, Kerkallee

Nutskleuterschool

Het Nut tot het Algemeen in Rheden zorgde voor allerlei initiatieven op sociaal gebied. Daardoor ontstond in 1930 een [Nutskleuterschool](#) aan de Parkweg op een terrein beschikbaar gesteld door baron F.J.W. van Pallandt. In 1902 startte school IV met het 'Christelijk Fröbelonderwijs', later de zgn. 'Bijzondere School', die nog weer later de Prinses Marijkeschool ging heten. De Christelijke Prinses Beatrix-kleuterschool op de Rozendaalselaan dateert van 1954.

5. Voortgezet Onderwijs

Voorheen was er voortgezet lager onderwijs via klas 7 en klas 8 van de Fredericusschool. Hier gingen alleen meisjes naar toe. Vanaf 1900 was er al een huishoudschool, het z.g. Voortgezet Gewoon Lager Onderwijs (VGLO), die later de Maria Gorettischool werd genoemd. Deze school bestond tot 1951.

ULO

In 1959 werd in het gebouw van de voormalige openbare school Tramstraat begonnen met de R.K. ULO met 44 leerlingen. Dit werd later de R.K. Titus Brandsma Mavo, nu het Arentheem College, met de onderwijsvormen mavo, havo en de zgn. Wereldklas (een extra jaar tussen basisschool en brugklas).

Voor de openbare ULO in de Vondellaan werd in 1953 een nieuw gebouw in gebruik genomen aan de Rozendaalselaan 34. Het gebouw stond op het terrein van het afgebroken 'Huize Mariënhof'. Dit werd de 'Kohnstammschool'.

Groenonderwijs

Met het zogenaamde 'groenonderwijs' wordt het groene karakter van de gemeente Rheden onderstreept. Het Groenhorst College Velp, onderdeel van de Aeresgroep, gehuisvest aan de Pinkenbergseweg, begon in 1954 als christelijke lagere landbouwschool 'de Rank'.

Sinds 1974 zijn de mbo-school Helicon en de Hogeschool Larenstein gevestigd op het landgoed Larenstein in Velp. Ze komen beide voort uit bosbouw cursussen die de toenmalige Heidemaatschappij verzorgde. Daaruit is de Bosbouw- en

Cultuurtechnische School met middelbaar en hoger beroepsonderwijs ontstaan. Na de splitsing hiervan maakt de mbo-school thans deel uit van de grotere AOC Helicon.

De Hogeschool Larenstein fuseerde in 2003 met instituut 'Van Hall' tot 'Van Hall Larenstein'. De hogeschool werkte tussen 2004 en 2012 nauw samen met de Universiteit Wageningen. De hogeschool heeft vestigingen in Leeuwarden en Velp.

Nijverheidsonderwijs

Door het Algemeen Ambestuur werd in 1841 een naai- en breischool opgericht voor minderbedeelde meisjes. Men startte in de kerk 'de Oude Jan', maar tussen 1863 en 1954 gingen de meisjes naar het gebouw 'De Nijverheid' aan de Brugweg. Na de Tweede Wereldoorlog werd dit gebouw ook gebruikt als verenigingsgebouw voor o.a. Ulo-leerlingen van School I (toen in de Vondellaan) die er met de U.S.V. (ULO School Vereniging) zijn toneelavonden hield.

Handelsonderwijs

B. en W. van de gemeente Rheden besloten het vervolgonderwijs via klas 7 en 8 van de lagere school met ingang van 1 september 1931 op te heffen en in Velp een lagere handelsavondschool te openen. Met de cursus voor vervolgonderwijs aan school III werden met goed resultaat al enkele jaren de vakken onderwezen die behoorden onder het leerplan van een lagere handelsavondschool. De lessen werden gegeven in het schoolgebouw aan de Tramstraat, later aan de Vondellaan.

6. Kostscholen

Toen in de tweede helft van de 19e eeuw kostscholen ontstonden, was een zo mooi gelegen luxe dorp als Velp favoriet. Tussen 1840 en het begin van de 20ste eeuw bestonden er in Velp verschillende kostscholen.

Kort samengevat: iemand met een onderwijsbevoegdheid betrok een grote villa met vele vertrekken, trok enkele leerkrachten aan en begon een school met lager en meer uitgebreid onderwijs.

Voor jongens en voor meisjes

Kostscholen kwamen er om te beginnen voor jongens. Aan de Kerkstraat en later de Hoofdstraat lag vanaf 1864 het 'Instituut voor Jongeheeren' Noordhove (later Allan), dat bijna zestig jaar heeft bestaan. Voor meisjes kwam in 1872 de 'Fransche Kost- en Dagschool Oosterwolde' aan de Reinaldstraat (waar de schrijfster Henriëtte Roland Holst het helemaal niet naar haar zin had) met als directrice mejuffrouw Guye. Toen deze na vele wisselingen de deuren sloot, stichtten Velpse notabelen spoedig een andere: de 'Dameskostschool' van mejuffrouw Kuyl. Op het landgoed Larenstein was het door nonnen bestuurde internaat 'De Goede Herder' te vinden, waar meisjes die op een of andere manier in de problemen waren gekomen, onder streng regime werden opgevoed en naar school gingen.

Statussymbool

De volledig in pensioen opgenomen leerlingen kwamen overal uit het land. Onder de leerlingen bevonden zich kinderen wiens ouders in Nederlands-Indië verbleven, andere met leer- en opvoedingsmoeilijkheden. Kinderen naar een kostschool sturen

was soms ook een statussymbool voor de ouders. Het waren meestal kinderen uit de beter gesitueerde burgerij.

- [Kostschool voor jongens](#), 1839-1854 huis Noordeinde, Rozendaalselaan 34 C.L. van Woelderen
- [Internaat met leerschool 'Euréka'](#), 1855-1859 Opvoedingsinstituut voor Jonge Lieden uit den hooger stand, Schuinsche weg hr. J.C.Iscken, voortgezet door A. de Kreek Jz tot 1872
- [Kostschool Oosterwolde voor jongedames](#), 1843-1891 Reinaldstraat, mej. J.C.P. Guye; Frau Dr. Marquard
- [Instituut voor Jongeheeren \(Naeff\)](#), 1864-1902 Villa Noordhove, Kerkstraat; De Groote Kolonnade, Hoofdstraat (naast Heerenlogement) hr. F.C. Zechner; F.J. Jonkheer; H. Allan
- [Kost- en dagschool voor Jongedames](#), mej. Kuyl, 1894-1910 Villa Eikenhorst, Hoofdstraat; Villa Dennenheuvel, Ringallee
- [Christelijke Dag- en Kostschool](#), 1882-1900 Instituut voornamelijk voor kinderen uit Nederlandsch Indië afkomstig, K.A. van Lummel Kerkweg; Westerwolde, Nordlaan 2
- Pedagogisch Instituut 'Coehoorn' (protestant) voor jongens en meisjes (streng gescheiden), 1899 Nordlaan 34-35a